VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

HE 68/2022 vp – Valtiovarainministeriön vastine sosiaali- ja terveysvaliokunnalle annetuista asiantuntijalausunnoista

VM/KAO 27.5.2022

Esityksen valmistelusta

- Kuntien ja hyvinvointialueiden lausunnoille on yleensä perusteltua varata min. kuuden viikon lausuntoaika
- Esitys sisältää pääosin ennalta tiedossa olleita lakien päivityksiä ja täsmennyksiä sekä muita teknisluonteisia muutosehdotuksia
- Esityksen valmistelussa tarvittavien tilasto- ja tutkimisaineistojen valmistumisajankohdat (Esim. väestörakennetilasto 30.3. ja THL:n tutkimukset julkaistiin 3.5. ja 4.5.)
- Kevätkauden kiireellinen esitys (määräaika 21.4.2022, lisäaikaa 5.5.)
- Kuntien ja hyvinvointialueiden kuulemiseksi kuulemistilaisuus 20.4.2022 ja lisäksi kommentointi lausuntopalvelussa pääsiäisen yli
- Saatu palaute on arvioitu riittävän kattavaksi. Ehdotukset nähtiin pääosin kannatettavina, lukuun ottamatta ristiriitaisen vastaanoton saanutta yliopistosairaalalisää.

Hyvinvointialueiden rahoitusta koskevat muutosehdotukset: Palvelutarpeen kasvuarvio

- Palvelutarpeen kasvuarvion päivittämistä vuosille 2023-2026 kannatettiin
- Palvelutarpeen kasvun huomioon ottaminen 80 %:sti vuodesta 2025 lukien nousi myös esille lausunnoissa
  - Kyse ei ole säästötoimesta vaan siitä, että väestön ikääntymisen aiheuttamaan kustannusten kasvuun varaudutaan ja tehdään asioita entistä tehokkaammin ja vaikuttavammin
  - Rahoitus kohdennetaan alueittain tarve- ja olosuhdetekijöitä vastaavasti, joten aluekohtaiset erot väestön ikääntymisen aiheuttamassa palvelutarpeen muutoksessa näkyvät rahoituksessa. Esimerkiksi vuodelle 2023 rahoitus kasvaa arvion mukaan aluekohtaisesti 3,9% - 6,2%
  - Rahoituksen taso tarkastetaan jälkikäteen kahden vuoden viiveellä vastaamaan toteutuneita kustannuksia. Tarkastus tehdään koko maan tasolla, mikä turvaa mallin kannustavuuden säilymisen.

Hyvinvointialueiden rahoitusta koskevat muutosehdotukset: Indeksikorotuksen laskentatapa

- Indeksikorotuksen ehdotettua laskentatapaa kannatettiin
  - myös palvelutarpeen arvioitu kasvu ja jälkikäteistarkistuksen osuus otetaan vuosittain etukäteen huomioon indeksitarkistuksessa
- Inflaation vaikutus huoletti lausunnoissa
  - Kustannustason muutos huomioidaan etukäteen hyvinvointialueindeksin kautta, joka on varainhoitovuotta koskeva ennuste. Indeksi tulee päivittymään vielä vuoden 2022 aikana.
  - Rahoituksen taso tarkastetaan jälkikäteen toteutuneita kustannuksia vastaavaksi. Tässä yhteydessä viimeistään nähdään eri komponenttien vaikutus todellisiin kustannuksiin.

Hyvinvointialueiden rahoitusta koskevat muutosehdotukset: Tarvetekijät

- Terveydenhuollon, vanhustenhuollon ja sosiaalihuollon tarvetekijöiden päivityksiä kannatettiin
  - Parantaa rahoituksen jakautumisen oikeudenmukaisuutta hyvinvointialueiden kesken, mutta tarvetekijöiden jatkokehittäminen on edelleen tarpeen
- Koronavuosia koskevaa siirtymäsäännöstä kannatettiin pääosin
  - Alueelliset tarvekertoimet lasketaan uusimpia aineistoja hyödyntäen vuosittain
  - Uusien aineistojen perusteella näyttää selvältä, että korona-aika vaikuttaa aluekohtaiseen palvelutarvetta kuvaaviin kertoimiin, mutta ei voida tarkasti osoittaa mikä on aluekohtainen koronan vaikutus > kaikille alueille otettava käyttöön sama keskiarvolaskenta
  - Huolia siitä, tuleeko ikääntymisen vaikutus alueella huomioitua keskiarvossa
  - Lausuntojen mukaan palvelutarvekertoimien laskennan muuttaminen ei yksin riitä korjaamaan riittävästi koronavaikutuksiin liittyvää rahoituksen vääristymää

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Hyvinvointialuekohtaisen rahoituksen tarkistaminen vuonna 2024

- Lausunnoissa kannatettiin poikkeuksetta hyvinvointialuekohtaisen rahoituksen tarkistamisesta kuntien vuoden 2022 tilinpäätöstietojen perusteella ja mahdollisen erotuksen korvaamista hyvinvointialueille
- Korvaus tulisi hyvinvointialueiden mukaan maksaa jo vuonna 2023
  - voi synnyttää kassavirtahaasteita ja ongelmia hyvinvointialueen maksuvalmiudelle, palvelutuotantoa ei tulisi joutua turvaamaan lyhytaikaisia lainoja käyttäen
- Lopulliset siirtolaskelmat ovat valmiina aikaisintaan loppukesästä 2023
- Korvauksen maksatus menisi varsin pitkälle vuoden 2023 loppuun
- Vastaava vähennys pitäisi tehdä kuntapuolella kesken vuoden

Muut rahoituksen määräytymistekijät

- Esitys ei sisällä ehdotuksia rahoituksen uusiksi määräytymistekijöiksi
- Eduskunta edellytti (EV 111/2021 vp), että THL:n tarvekertoimia tarkennetaan jatkotyössä ottaen huomioon todelliset kustannustekijät, kuten sosiaalihuollon kustannukset ja alueelliset kustannustekijät.
- Sosiaalihuollon kustannusten osalta malli on kehittynyt
- Alueellisia olosuhdetekijöitä arvioitu VATT:n palkkaeroja ja THL:n sote-rahoitusta koskevien tutkimusten perusteella
- Asukasperusteisella osuudella kompensoidaan edelleen rahoitusmalliin liittyviä puutteita ja turvataan myös palveluiden järjestämisen edellytysten jatkuvuutta ja kestävää siirtymää uuteen rahoitusjärjestelmään.
- Pelastustoimen rahoituksen määräytymiseen ei myöskään ehdoteta muutoksia

Yliopistosairaalalisä

- Yliopistosairaala-alueiden muita alueita korkeammat kustannukset sisältyvät hyvinvointialueille siirtyvään koko maan tason rahoitukseen, mutta rahoituslaissa ei ole tällä hetkellä erillistä määräytymistekijää, joka kohdentaisi rahoituksen tältä osin yliopistosairaala-alueille.
- Vuonna 2023 yliopistosairaalaa ylläpitävien hyvinvointialueiden rahoitus perustuu kuitenkin siirtymätasauksen vuoksi vielä alueen kunnilta siirtyviin kustannuksiin. HUOM: Jatkovalmistelussa tarvittava aika ei vaaranna tehtävien rahoitusta vuonna 2023.
- Yliopistosairaalalisän valmistelua jatketaan tarkoituksena antaa esitys syysistuntokaudella 2022. Yhteensovitus STM:n yliopistosairaalan tehtäviä täsmentävän esityksen kanssa.
- Huomioon aikaisintaan vuoden 2024 rahoituksessa.

Huomioita rahoituksen riittävyydestä

- Hyvinvointialueiden aloittava rahoitus perustuu tehtävien nykyisiin kustannuksiin. Huolenaiheita on paljon
  - palkkaharmonisoinnin kustannukset, palkkaratkaisusta syntyvät kustannusvaikutukset, kohonneen inflaation vaikutukset, koronasta aiheutunut hoitovelka sekä muun piilevä hoitovelka, vuokriin sisältyvä tuottovaatimus ja vuokrien alueellinen yhtenäistämisen, ICT- ja demokratiakustannukset.
- Vuosittain otetaan etukäteen huomioon valtion lisärahoituksena
  - kustannustason nousu, palvelutarpeen arvioitu kasvu sekä uusien tehtävien kustannusvaikutukset, joiden perusteella rahoitus kasvaa arviolta noin 1,1 miljardia euroa vuodelle 2023.
- Lähtökohtaisesti rahoituksen tulisi riittää, mutta jos sote- ja pelan tehtävien järjestäminen vaarantuu rahoituksen perusteella, hyvinvointialueilla on oikeus saada lisärahoitusta.

Siirtolaskelmiin vaikuttavat seikat

- Palkkaharmonisaation vaikutuksia eri alueilla ja kunnissa pyritään selvittämään, mutta ainakaan toistaiseksi oikeudenmukaista mallia niiden huomioon ottamiseen ei ole löydetty
  - Niillä alueilla, joilla palkkaharmonisaatio tehdään ennen sote-uudistuksen voimaantuloa, kuntien kustannukset lisääntyvät ja vastaavasti tulevan hyvinvointialueen rahoitus lähtökohtaisesti kasvaa.
  - Ongelmallinen erityisesti takautuva maksuvelvollisuus vuonna 2022
  - Sen sijaan kuntayhtymien alijäämien kattaminen on ollut kunnissa jo ennalta tiedossa, joten siihen on tullut varautua
- Koronan vaikutukset ovat haasteena sote-uudistuksen laskelmissa
- Kuntien vuoden 2022 hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kustannukset on tarkoitus selvittää erilliskyselyllä toukokuussa 2023.

Kuntien rahoitusta koskevat muutosehdotukset

- Rahoituksen riittävyyteen ja siirtolaskelmiin liittyvien näkemysten lisäksi varsinaisista kuntien rahoitusta koskevista muutosehdotuksista lausuttiin hyvin vähän tai yleisesti kannatettiin teknisluonteisia muutosehdotuksia
- Yleisellä tasolla korostettiin sitä, että kuntien jäljelle jäävien palvelujen rahoituspohja tulee turvata
- Esitettiin myös kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamista sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen uudistuksen myötä

Lainanottovaltuudesta

- Hyvinvointialueen lainanottovaltuus asetetaan tasolle, joka vastaa alueen kykyä selviytyä lainoista
- Lausunnoissa esille nostettu kymmenen vuotta kuvaa keskimääräistä jäljellä olevaa maksuaikaa, ei uuden lainan maksuaikaa (eikä poistoaikoja)
- Lainanottovaltuutta voidaan muuttaa, jos investointi on välttämätön palvelujen turvaamiseksi.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
FINANSMINISTERIET

Kiitos!